

Vlaams
Parlement

stuk **1125** (2010-2011) – Nr. 1
ingediend op 10 mei 2011 (2010-2011)

Hoorzitting

over het sociaal-artistiek werk in Vlaanderen

Verslag

namens de Commissie voor Cultuur, Jeugd, Sport en Media
uitgebracht door de heer Bart Caron

Samenstelling van de commissie:

Voorzitter: de heer Philippe De Coene.

Vaste leden:

de heren Carl Decaluwe, Paul Delva, Johan Verstreken, Veli Yüksel;
de heren Erik Arckens, Johan Deckmyn, Wim Wienen;
de heren Jean-Jacques De Gucht, Herman Schueremans;
de heren Philippe De Coene, Chokri Mahassine;
de heer Lieven Dehandschutter, mevrouw Danielle Godderis-T'Jonck;
de heer Jurgen Verstrepen;
de heer Bart Caron.

Plaatsvervangers:

de heer Ludwig Caluwé, de dames Martine Fournier, Vera Jans, Tinne Rombouts;
de heer Chris Janssens, mevrouw Katleen Martens, de heer Wim Van Dijck;
de heren Peter Gysbrechts, Bart Tommelein;
mevrouw Yamila Idrissi, de heer Patrick Janssens;
de heren Wilfried Vandaele, Kris Van Dijck;
mevrouw Ulla Werbrouck;
de heer Luckas Van Der Taelen.

INHOUD

1. Uiteenzetting door mevrouw An De bisschop en mevrouw Jana Kerremans, vzw Demos.....	4
2. Uiteenzetting door de heer Hans Dewitte, kleinVerhaal.....	7
3. Uiteenzetting door de heer Luc Vandierendonck, vzw Wit.h.....	8
4. Uiteenzetting door mevrouw Els Rochette, Globe Aroma.....	8
5. Uiteenzetting door de heer Patrick De Wit, Bij' De Vieze Gasten	9
6. Uiteenzetting door mevrouw Carolien Patyn, Vlaams Netwerk van Verenigingen waar Armen het woord nemen.....	11
7. Anonieme getuigenis van 'Paul' over zijn persoonlijke ervaringen als deelnemer aan het sociaal-artistiek project Kunstproeven van vzw Ons Gedacht te Lier, en toelichting door de heer Jenne Meyvis, medewerker van de vzw.....	12
8. Vragen van de commissieleden en antwoord van de sprekers.....	13

De Commissie voor Cultuur, Jeugd, Sport en Media organiseerde op 7 april 2011 een hoorzitting met een aantal vertegenwoordigers over het sociaal-artistiek werk in Vlaanderen.

In het commissieverslag wordt het sociaal-artistiek werk eerst gesitueerd door de vertegenwoordigers van vzw Demos. Daarna worden een aantal projecten toegelicht.

1. Uiteenzetting door mevrouw An De bisschop en mevrouw Jana Kerremans, vzw Demos

Mevrouw *An De bisschop* legt uit dat in sociaal-artistieke projecten mensen uit kansengroepen werken aan een artistiek product, waarin ze zowel een sociaal als een artistiek proces doorlopen. Ze worden begeleid door een kunstenaar maar vaak ook door een sociaal begeleider.

De spreker merkt op dat welzijn meer is dan materiële welvaart. Daarom plaatst het sociaal-artistieke werk de actieve cultuurdeelname van kansengroepen op de agenda, uitgaande van hun competenties. Het democratiseert ook de kunstpraktijk door de traditionele creatie van schone kunsten te verrijken met het perspectief van de leefwereld van kansengroepen, wat overigens niet betekent dat het werk daartoe beperkt blijft. De kunst die daaruit resulteert is ongewoon, geëngageerd en menselijk.

Het Vlaamse beleid ter zake is ondertussen vijftien jaar oud. In het Algemeen Verslag over de Armoede uit 1994 werd voor het eerst gesteld dat van alle vormen van uitsluiting de culturele de ergste is. Het recht op cultuur staat ook in artikel 23 van de Grondwet. In antwoord daarop heeft de Koning Boudewijnstichting samen met Kunst en Democratie toen twee oproepen uitgeschreven voor projecten die de strijd tegen sociale uitsluiting een artistieke dimensie geven. Van de 426 aanvragen op twee jaar tijd werden honderd projecten goedgekeurd, die liepen tot 2000.

Omdat steeds duidelijker bleek dat dergelijke praktijken binnen de armoedebestrijding ook een antwoord boden op vragen die binnen de kunsten ontstonden – met name over hun maatschappelijke inbedding en het bereiken van kansengroepen – werden ze in 2000 opgepikt door toenmalig minister Anciaux. Dat nam aanvankelijk de vorm aan van een experimentele regelgeving in het cultuurbeleid, tot het sociaal-artistieke in 2006 werd opgenomen in het Kunstendecreet. Daardoor kreeg de sector eindelijk de middelen om een duurzame werking uit te bouwen en te professionaliseren.

Mevrouw *Jana Kerremans* noemt de twaalf werkingen die vandaag structureel erkend zijn binnen het Kunstendecreet: Bij' De Vieze Gasten (Gent), De Figuranten (Menen), Globe Aroma (Brussel), kleinVerhaal (Brugge), Platform-K (Gent), Murga (Antwerpen), Sering (Antwerpen), Tutti Fratelli (Antwerpen), Unie der Zorgelozen (Kortrijk), Victoria Deluxe (Gent), Wit.h (Kortrijk) en Zinneke (Brussel). Daarnaast is er twee keer per jaar een oproep voor projecten die een jaar lang gesubsidieerd worden.

Terwijl de initiatieven vroeger uit kunst- of welzijnsorganisaties voortkwamen, bestaat nu een professionele sector, waarin de gerichtheid op doelgroepen dan wel buurten steeds meer vermengd raakt. Doelgroepgerichte werking blijft wel bestaan zoals die van Platform-K en Wit.h voor mensen met een beperking, ook al werken die toch ook met kunstenaars zonder beperking. De buurtgerichte werking zet in op sociale cohesie en gemeenschapsvorming, uitgaande van de cultuur of het erfgoed die er aanwezig zijn. Maar in de praktijk bestaat dus vooral een combinatie van beide benaderingen.

Door de toenemende bekendheid wordt de methodiek ook meer en meer ingezet in andere domeinen als Welzijn, Justitie en Jeugdwerk. De Figuranten bijvoorbeeld ontstond uit het Menense jongerenadviescentrum (JAC). In de Mijnstreek ontstond Het Vervolg binnen Erfgoed. Lokale besturen zetten in op sociaal-artistiek werk voor buurtgerichte initiatie-

ven. Maar ook individuele kunstenaars incorporeren het in hun eigen werk, zoals Thomas Bellinck, die met Brusselse sans-papiers werkte. Ook kunstenorganisaties zoals Theater Antigone of het voormalige Nieuwpoorttheater, thans Campo, zetten zelf sociaal-artistieke projecten op. Andere theaternamen zijn MartHa!tentatief in Antwerpen (Johan Petit).

Mevrouw *An De bisschop* geeft enkele cijfers. Tussen 2006 en 2010 was er een beleidsgroei van een miljoen euro, terwijl de middelen voor projecten licht daalden. De sociaal-artistieke sector maakt drie percent uit van het hele budget voor het Kunstendecreet, terwijl bijvoorbeeld theater goed is voor 27 percent en muziektheater voor zeven percent. Van de budgetstijging tussen 2008 en 2010 ging zes percent naar het sociaal-artistieke, naar de twee andere genoemde ging respectievelijk 17 percent en 24 percent. De spreekster merkt op dat de structureel erkende organisaties meer middelen kregen, maar dat hun aantal niet is toegenomen.

Mevrouw *Jana Kerremans* licht de visietekst toe die Demos samen met de sector schreef over de functies van de sociaal-artistieke praktijken. De eerste is de verbeeldende of artistieke, waarin mensen de kans krijgen om symbolen te creëren, door artistieke transformatie hun leefwereld te overstijgen, en door het delen en bewerken van verhalen tot iets meer omvattend te komen. Uitgaande van de competenties van de betrokkenen, wordt hun een nieuw perspectief en een bevrijdende afstand geboden. Belangrijk is, zoals Bertolt Brecht stelt, dat het publiek dit allemaal te zien krijgt en daardoor opnieuw onzeker wordt over de betekenisaders binnen de kunst die het voor bekend aannam. In het sociaal-artistieke gaat de creatieve expressie aan de disciplines vooraf, vandaar de vele mengvormen.

In de participatieve functie worden mensen, anders dan in de klassieke cultuurparticipatie, actief betrokken van bij de ontwerpfase. Het sociaal-artistieke bevraagt zowel het bestaande aanbod als de maatschappij over de mate waarin zij het sociale recht op cultuur garanderen.

De relationele functie realiseert een nieuwe vorm van ontmoeten in een vrije ruimte, waarbij mensen niet gereduceerd worden tot een probleem, maar als gelijkwaardig in diversiteit. Door mensen niet naar cultuur te lokken maar cultuur bij hen te brengen, wordt ook een gemeenschapsvormende kracht vrijgemaakt. Mevrouw Kerremans waarschuwt wel dat de sociaal-artistieke methodiek niet mag geïnstrumentaliseerd worden om bijvoorbeeld problemen in wijken op te lossen.

De publieksverdiepende functie raakt soms ondergesneeuwd. Ten onrechte, want de authenticiteit van de eindproducten is goed zichtbaar. De sector is daarbij niet vies van het valoriseren van populaire cultuur als liederen of circus. Zowel identificatie als confrontatie en transformatie doen zich voor. Het sociaal-artistieke scherpt tot slot het maatschappelijke bewustzijn aan, onder meer doordat de mechanismen van uitsluiting niet uit de weg worden gegaan.

Mevrouw *An De bisschop* beschrijft de effecten van vijftien jaar beleid. Om te beginnen is het sociaal-artistieke zichtbaar geworden in Vlaanderen. Het werkt door in opleidingen als sociaal-cultureel werk maar ook in de kunsten. Dat het is opgenomen in het Kunstendecreet symboliseert dat kunst meer is dan een codetaal voor elite of middenklasse.

Er heeft een zekere institutionalisering plaatsgevonden al groeien thans alleen de middelen en niet de sector zelf. De optionele werking in kunstenhuizen is afgeschaft, vooral omdat de projectmatige – en dus in de tijd begrensde – werking problemen opleverde. Zij is wel voor een deel vervangen door een functie met diezelfde naam. Maar door de slinkende projectsubsidies ontstaat een spanning tussen de gevestigde waarden in de sector en de blijvende behoefte aan vernieuwing door instroom.

Een verder effect is dat de klemtoon op artistieke kwaliteit is komen te liggen, wat logisch is. Zij is dan ook toegenomen bij de structureel erkende initiatieven, die allen werken met professionele kunstenaars. Dat is positief, maar tegelijk vallen kleine, welzijnsgerichte projecten uit de boot, omdat ze niet voldoen aan de artistieke criteria. De spreekster onderstreept dat het sociaal-artistieke veld veel breder is dan het stukje dat door het Kunstendecreet wordt gesubsidieerd.

In dit verband wijst mevrouw De bisschop op de spanning tussen de selectie die door de professionalisering wordt meegebracht, en de openheid voor iedereen. Zij pleit ervoor dat de nog jonge sector werkt aan wat zij meervoudige juistheid noemt. In een land als Zuid-Afrika staan de ‘community arts’ voor een veel breder begrip dan het sociaal-artistieke in Vlaanderen.

Wat schaalgrootte en context betreft, wijst mevrouw De bisschop erop dat de sector in Vlaanderen in de grote steden ontstond, maar momenteel naar landelijke gemeenten verschuift, tegelijk met een focusverschuiving van kansengroepen naar gemeenschapsvorming.

Het sociaal-artistieke legt gemakkelijk verbindingen met andere sectoren als sociale economie, forensisch welzijnswerk of integratie. Dat kan een probleem vormen voor het beoordelingskader maar toch pleit de spreekster ervoor dat de sector daarvoor blijft ijveren.

De internationale inbedding is nog relatief klein maar het is wel een punt waaraan gewerkt moet worden ter versterking van de sociaal-artistieke praktijk. Organisaties als Sering of Victoria Deluxe zijn daar al mee bezig en ook Demos neemt deel aan internationale congressen of festivals zoals het International Community Arts Festival in Rotterdam. Ook voor het Vlaamse ENTER-festival staat internationalisering op het programma.

Bij de formulering van toekomstgerichte aanbevelingen maakt mevrouw De bisschop het onderscheid tussen het sociaal-artistieke als (sub)sector, als functie en als meervoudige praktijk. Wat het eerste betreft beveelt zij de verdere ontwikkeling van een taal aan die de sector kan vatten en verwijst daarbij naar het eerder beschreven functiekader. Zij ziet een analogie met de hedendaagse dans in de jaren negentig. Verder moet de internationale inbedding verder gestimuleerd worden en moet worden ingezet op onderzoek. Demos beveelt ook maatwerk aan bij de afweging van de beoordelingscriteria uit het Kunstendecreet, evenals de optimalisering van de werkingsverslagen, die thans de essentie van het sociaal-artistieke lijken te missen. Tot slot pleit Demos voor de oprichting van een steunpunt.

De mogelijkheid om het sociaal-artistieke als functie op te nemen binnen de werking van bijvoorbeeld een regulier theaterhuis, is nog onderbenut en moet gestimuleerd worden. Kleine projecten in het bijzonder kunnen baat hebben bij de faciliteiten van een dergelijk kader, maar ook de kunsten zelf kunnen er iets uit leren over kansengroepen en sociale context.

De veelvoudigheid van de praktijk moet zeker behouden blijven. Demos pleit voor afstemming tussen Participatie- en Kunstendecreet, in het bijzonder om een waterval van subsidieniveaus te vermijden. In het lokale cultuurbeleid moet het sociaal-artistieke erkend worden als methodiek voor gemeenschapsvorming. Het kan ook gestimuleerd worden in andere beleidsdomeinen als Welzijn, Sociale Economie of Onderwijs, die thans geen subsidiemogelijkheden bieden aan sociaal-artistieke projecten.

Demos is de opvolger van het eerder genoemde Kunst en Democratie. Het steunpunt is momenteel nog steeds informeel en ontvangt geen middelen uit het Kunstendecreet voor

zijn werk. Toch trekt Demos er een voltijds equivalent personeelslid (vte) voor uit. Het legt zoveel mogelijk verbindingen met het Participatiedecreet.

Mevrouw *Jana Kerremans* bevestigt dat Demos geen officieel steunpunt is maar een netwerk vormt voor de sociaal-artistische praktijken. Demos organiseert overleg tussen initiatiefnemers, zowel over inhoud als over beleidskwesties. Een en ander wordt zichtbaar gemaakt op de vernieuwde website, die ook een kalender bevat. Aan een echte database die de hele sector in kaart brengt, wordt nog gewerkt.

Demos doet onderzoek over wisselende onderwerpen. In 2009 was er een over spanningsvelden in de praktijk, die uitmondde in de publicatie SOAP. Thema's in 2010-2011 zijn de uitdieping van de functies uit de visietekst, en de link tussen kunsteducatie en sociaal-artistiek werken met jongeren. Later volgen nog het internationale aspect en de het sociaal-artistieke in onderwijs en opleidingen. Demos geeft ook het tijdschrift Momenten uit.

Als brug tussen praktijk en beleid zorgt Demos onder meer voor de informatie van beleidsmakers via publicaties en visieteksten, terwijl ook omgekeerd de praktijk wordt geïnformeerd met infosessies over nieuwe beleidsontwikkelingen. Elk jaar wordt een rondetafel georganiseerd met de praktijken en de beoordelingscommissie.

Demos ondersteunt de praktijk niet alleen door haar zichtbaar te maken op zijn website, maar ook door de coproductie van het festival ENTER. Het vond voor de eerste keer plaats in 2010 in Brugge in samenwerking met kleinVerhaal. Het volgende wordt in 2012 ontvangen door Gent met trekkende organisaties Victoria Deluxe en Bij' De Vieze Gasten.

Wat vorming en begeleiding betreft, gaat Demos praten over het sociaal-artistieke, overal waar het kan. Het ondersteunt onderzoek door studenten en adviseert hen daarbij. De visietekst is downloadbaar van de website www.demos.be.

2. Uiteenzetting door de heer Hans Dewitte, kleinVerhaal

De heer *Hans Dewitte* van vzw kleinVerhaal – die tien jaar bestaat – vertelt dat zijn organisatie zich met Bij' De Vieze Gasten, De Figuranten, Wit.h en Antigone verenigd had in een stuurgroep om het eerste sociaal-artistieke festival uit te tekenen. Hij vertoont een filmpje dat de ontmoetingen weergeeft die centraal stonden in die editie. De publieke belangstelling was overigens zeer groot: een maand voor de opening waren alle 3000 kaartjes verkocht. De spreker wijst er nog op dat een van de labo's die tijdens het festival aan het werk waren, werd bevolkt door deelnemers die als reporters op zoek waren naar een taal om de gebeurtenissen te verslaan.

In het sociaal-artistieke veld worden via de kunsten verbindingen gelegd tussen mensen met verschillende culturele achtergronden, leeftijden, fysieke of mentale beperkingen, al dan niet in armoede en/of dakloos, met of zonder papieren. Doel is een tegenstroom op gang te brengen tegen de argumentatie dat de multiculturele samenleving niet werkt, tegen de uitsluiting van mensen omdat ze anders zijn. Doel is het mogelijke zichtbaar te maken aan de hand van sterke symbolen. Participatie wordt hier niet door toeleiding gerealiseerd maar door het aanreiken van instrumenten die groepen de kans geven de maatschappij te bevragen, te confronteren en wakker te schudden via de kunsten.

KleinVerhaal is een nomadische organisatie die de hele provincie West-Vlaanderen doortrekt en telkens in de publieke ruimte van een dorp of stad zijn atelier opzet. Daarbij wordt gedurende drie tot zes maanden letterlijk op de stoep van de deelnemers gekampeerd. Er wordt geprobeerd om elke keer vanuit een andere kunstendiscipline een wijk of groep te bestoken, afhankelijk van de lokale context. Tot nu toe werkte kleinVerhaal producties uit via architectuur, film, multimedia, theater, dans, fotografie en beeldende kunsten, en dat altijd met een reguliere kunstenaar.

3. Uiteenzetting door de heer Luc Vandierendonck, vzw Wit.h

De heer *Luc Vandierendonck* noemt de centrale begrippen van Wit.h: verstandelijke beperking, beeldende kunst en ontmoeting. Het is een kleine organisatie, waarvoor twee vte werken. Zij is gevestigd in Kortrijk maar beperkt zich niet tot die stad, want Wit.h werd bijvoorbeeld ook al uitgenodigd om aan de slag te gaan in het nieuwe gerechtsgebouw in Antwerpen.

Wit.h nodigt dan op zijn beurt mensen met een verstandelijke beperking uit, die in voorzieningen wonen of werken. In dit geval heeft het de heer Klaus Compagnie – die verstandelijk beperkt is en autist, maar enorm geïnteresseerd in gerecht en criminaliteit – ondersteund tijdens een maandenlange residentie in het gerechtsgebouw van Antwerpen. Zelf heeft Wit.h in Kortrijk trouwens ook een zeer groot atelier voor artistieke residentie. Klaus, die een vrijgeleide had om zaken bij te wonen, maakte enorm veel tekeningen in die periode, die duidelijk de aanwezige spanningen blootleggen. Zijn verblijf werd ook gevolgd door een Antwerpse videaste.

De vzw begeleidt mensen met een verstandelijke beperking die al artistieke ervaring hebben. In de kunstenwereld wordt dat ‘outsider art’ genoemd, de vzw gebruikt die naam niet omdat elke kunstenaar outsider is of kan zijn. De vzw begeleidt ook mensen met een verstandelijke beperking in ateliers. Momenteel loopt het project MAD. Dat probeert verschillende ateliers inhoudelijk te ondersteunen maar ook met elkaar in contact te brengen.

Tot slot organiseert de vzw ook instapactiviteiten, dat zijn activiteiten voor mensen die nog geen artistieke ervaring hebben. Het S.P.A.C.E.-mobile project is daar een goed voorbeeld van. S.P.A.C.E. staat voor Social Pedagogical Art & Creativity Exploration en is een Erasmus-opleiding van de Katholieke Hogeschool Zuid-West-Vlaanderen met studenten uit alle hoeken van Europa. Mensen met een grote mobiliteit dus, mensen met een verstandelijke beperking zijn daarentegen weinig mobiel. Daarom gaan ze samen mobiles maken.

In de beeldende kunst is tentoonstellen heel belangrijk. De meeste tentoonstellingen zijn stijve bedoeningen, maar een tentoonstelling kan ook een feest zijn. Op tentoonstellingen van Wit.h is er muziek op de achtergrond, maar wordt er ook veel uitleg gegeven bij de werken.

4. Uiteenzetting door mevrouw Els Rochette, Globe Aroma

Mevrouw *Els Rochette* deelt mee dat het Brusselse Globe Aroma opgericht is in 2002 en zich vooral tot nieuw- en oudkomers richt, vooral dan tot de meest kwetsbaren, de vluchtelingen en de asielzoekers. Globe Aroma heeft een sterke band met partners in de artistieke sector en de asiel- en inburgeringssector. Als makelaar van sociaal-artistieke projecten in een snel veranderende grootstedelijke Brusselse context en wereld, tracht Globe Aroma op microschaal artistieke processen van betekenisgeving te realiseren.

Het sociaal-artistieke werk is een manier om interculturele maatschappelijke banden te smeden. De vzw wil kansen geven aan burgers en groepen die weinig of nauwelijks participeren aan culturele activiteiten. Zestig percent van de Brusselse bevolking zou niet van Belgische afkomst zijn en weinig actief zijn in de sociaal-culturele en kunstensector. De projecten trachten de ervaringen van de nieuw- en oudkomers op een artistieke en positieve manier zichtbaar te maken. De werking van Globe Aroma is gebaseerd op drie pijlers, vooreerst het karavaanproject waarbij wisselende artistieke begeleiders met wisselende groepen nieuwkomers in een bepaalde Brusselse wijk iets artistieks doen. Voorts heeft de vzw een artistieke en ontmoetingsruimte in hartje Brussel voor artistieke nieuwkomers. Met het project Cultuurlijn tracht de vzw bewoners van het Klein Kasteeltje in contact te brengen met het gewone artistieke aanbod in Brussel.

Het centrale thema van het karavaanproject is de verplaatsing, verwijzend naar de migratie van de deelnemers. Hun competenties staan altijd centraal. De vzw werkt, al naargelang de context, samen met andere artistieke partners en sociale partners zoals Klein Kasteeltje en ASERB, een vereniging van Ecuadorianen.

In 2008 heeft de kunstenaar Ernst Maréchal in het Klein Kasteeltje rond het thema van de gastvrijheid in het thuisland van de nieuwkomers gewerkt. Samen met andere kunstenaars hebben de deelnemers een groot meubel gebouwd, de Tafel Keuken, een soort carroussel waar 35 mensen aan kunnen eten. De heer Maréchal is het project gestart door wekelijks met de deelnemers gerechten uit hun land van herkomst te koken. Het project had in ieder geval als resultaat dat de deelnemers een zekere fierheid hervonden. Op het slotgebeuren kookten zo'n 25 mensen voor de 900 bewoners van het Klein Kasteeltje.

Een kunstenaar uit het atelier van Globe Aroma heeft wekelijks potjes gebakken met andere mensen. Zo hadden meer bewoners tot het project bijgedragen waardoor ze zich belangrijk voelden. Een kleermaker werd ingeschakeld om de schorten te maken. De deelnemers hadden geen gemeenschappelijke taal, maar met geduld en respect lukte de communicatie wonderwel. In alle projecten is er ook contact tussen de deelnemers en het publiek.

Een ander voorbeeld is 'Home and away' van 2010 onder leiding van Ann Van de Vyvere van Irma Firma. Zij werkte samen met hedendaagse nomaden, expats, vluchtelingen, daklozen, en nam de Europese wijk als vertrekbasis. Ze ging op zoek naar objecten die ervoor zorgen dat nomaden zich thuis voelen in Brussel. De objecten werden tentoongesteld in het Jubelparkmuseum. De documentaire daarover is eind november voorgesteld in het Kaaithheater. Ook de reguliere artistieke sector heeft voordeel bij dergelijke samenwerking omdat hij zo een band creëert met de buurt waarin hij opereert. Daar komt nog bij dat het kunstminnende publiek duidelijk ook geïnteresseerd is in de resultaten van sociaal-artistieke projecten.

Het project van 2011 staat onder leiding van twee broers, beeldend kunstenaar Roel Kerkhofs en architect Frank Kerkhofs. De architect heeft jaren in Ecuador gewerkt. Het project loopt in samenwerking met de Ecuadoriaanse gemeenschap in Sint-Gillis, maar richt zich ook tot andere gemeenschappen in Brussel. Het is gebaseerd op de 'minga', een traditionele gemeenschapsdienst die in Ecuador, vooral op het platteland, nog steeds bestaat. Het is de bedoeling om op een openbare plaats in Sint-Gillis een groot bouwwerk op te richten in samenwerking met buurtbewoners maar ook andere partners zoals de Pianofabriek.

Het atelier is de constante in de werking. Het is niet alleen een werkplek maar ook een ontmoetingsruimte. Het doet dienst als repetitieruimte en er worden tentoonstellingen georganiseerd. Tot slot is het ook een ruimte voor feesten. Mensen die in het Klein Kasteeltje wonen, krijgen immers niet veel de kans om te feesten: het is te duur, ze horen er niet bij, ze durven niet. Feesten geeft kracht om vooruit te gaan en het leven aan te pakken.

Sinds dit jaar werkt Globe Aroma met vrijwilligers die mensen van het Klein Kasteeltje meenemen naar theater, naar concerten. Op een paar maanden tijd stelden zich bijna honderd mensen kandidaat om samen met nieuwkomers activiteiten te ondernemen. Omdat er geen vrouwen en kinderen ingingen op het gewone aanbod van Globe Aroma is de organisatie nu ook gestart met een speciaal aanbod voor hen.

5. Uiteenzetting door de heer Patrick De Wit, Bij' De Vieze Gasten

De heer *Patrick De Wit*, legt uit dat Bij' De Vieze Gasten sociaal-artistiek werk verricht in Gent. Uit voorgaande getuigenissen blijkt duidelijk dat de sector transversaal werkt. De

sector werkt met verschillende artistieke disciplines en op het kruispunt van de artistieke, sociale, arbeidsgerichte, educatieve, gebiedsgerichte werkvelden. De sociaal-artistieke organisaties verschillen daarenboven grondig van elkaar.

De drie kenmerken van de werking van Bij' De Vieze Gasten zijn: een buurtgerichte en integrale werking met eigen infrastructuur. Een buurtgerichte aanpak is blijkbaar eigen aan Gent. Bij' De Vieze Gasten werken in de Brugse Poort, een gordelwijk rond Gent, in de negentiende eeuw gebouwd voor textielarbeiders. De wijk kampt met typische grootstedelijke problemen. In de buurt loopt een toonaangevend stadsvernieuwingsproject, Zuurstof voor de Brugse Poort, in regie van de stad Gent: alle stadsdiensten gaan op hetzelfde moment in de wijk aan de slag, zodat het effect spectaculair is. Het project wordt niet van bovenaf opgelegd, maar de verantwoordelijken zijn bereid te luisteren naar de bewoners en de aanwezige initiatieven te versterken. Bij' De Vieze Gasten treedt daarin op als een belangrijke partner.

De vzw beschikt over een eigen gebouw met zeer sterke troeven. Door het stadsvernieuwingsproject is het mogelijk geweest het theater te vernieuwen. Het is een klein intiem theater voor 130 toeschouwers, de akoestiek en de uitrusting zijn goed. De publieksingang van het theater is verplaatst zodat toeschouwers langs het park binnenkomen waardoor het park niet alleen meer gebruikt wordt maar er ook een extra sociale controle op de aanwending ervan is. De nieuwe inkomhal is gebouwd volgens de principes van de passiehuizen, dus hoeft niet verwarmd te worden. Ook dat is een voorbeeld voor een wijk met een zeer slecht woningbestand. Het passiehuis is gebouwd met de hulp van buurtbewoners en vrijwilligers.

De vzw spitst zich niet toe op een doelgroep of op een discipline maar kiest voor een integraal initiatief, met veel mengvormen en veel kruisbestuivingen, waarbij deelnemers vrij tussen de verschillende deelactiviteiten kunnen kiezen en wisselen. Vooreerst promoot de vzw reguliere theatervoorstellingen, concerten en andere culturele gebeurtenissen. Een tweede aspect zijn de eigen projecten met een permanent karakter. De Propere Fanfare van Bij' De Vieze Gasten telt bijvoorbeeld 120 muzikanten, aangevuld met een aantal acrobaten en jongleurs. Andere permanente initiatieven zijn de fotoclub Fixatief en de schrijfclub, de 'Schuunschgreivers'. Aanvankelijk hadden de schrijvers en fotografen een rapporteringfunctie over een sterk veranderende wijk. Nu schrijven ze de geschiedenis van de wijk. Het straattheatercollectief Koekoek treedt geregeld op in de winkelstraten, op de tram, op de markt. Veertig jaar geleden is alles begonnen met het gezelschap rond Mong Rosseel. Hij doet nog altijd zo'n zestig voorstellingen per jaar maar zal eind dit jaar met pensioen gaan. Een laatste permanent project is het muziekhuis Goeste Majeur, dat muzikanten samenbrengt.

Daarnaast zijn er ook de reguliere en eenmalige projecten zoals de jaarlijkse Revue en het tweejaarlijkse festival De Theaterbom. Tijdens dat festival treden artiesten een half uur op bij mensen thuis. Op een welbepaalde avond worden er op heel wat locaties voorstellingen gegeven van telkens een half uurtje. Toeschouwers kunnen dan van de ene naar de andere voorstelling. De bewoner is niet alleen de organisator maar ook de gastheer van zowel de artiest als het publiek. De artiest krijgt de mogelijkheid om op een andere manier de confrontatie met het publiek aan te gaan en een en ander uit te testen. Bij' De Vieze Gasten bereikt op die manier een nieuw publiek.

'Terug Tocht' is een grote buurtparade. Momenteel loopt het project Brugse Poorten, dat refereert aan het textielverleden van de wijk. Tot het eind van de jaren zestig stond er in het Groene Valleipark een textielfabriek. Op die plaats is er nu een park. Daar worden 77 poorten geplaatst met honderd wimpels en vlaggen gecreëerd door buurtbewoners en -organisaties als een ode en herinnering aan het textielverleden van de wijk. Textiel is in alle culturen aanwezig en dat zal ook blijken uit de verschillende poorten. Voorts is er ook randanimatie zoals een sporenonderzoek naar textielarbeiders.

Bij De Vieze Gasten kiest dus voor integrale projecten waarbij een participant de ene keer kan komen kijken, de andere keer kan deelnemen aan een project. De nazorg zit verwerkt in het hele opzet. De grondslag is het geloof dat de deelnemers iets te vertellen hebben dat de moeite is om gehoord te worden, dat raakt zoals een theatervoorstelling, een film of een kunstwerk. Zij alleen kunnen trouwens hun eigen verhaal op die manier vertellen.

De vzw moet daartoe heel veel energie stoppen in introductie, in vertrouwenscreatie. Ze spreekt de mensen niet aan op basis van hun kunnen maar op basis van goesting. Een gepaste artistieke omkadering is essentieel. De artiest moet niet alleen de ideeën kanaliseren maar ook de deelnemers bij de zaak houden. Hij moet de tijd nemen om te luisteren. Transparante logistiek en organisatie zijn evidente voorwaarden.

Van participanten wordt verwacht dat ze zich duurzaam engageren, het is zeker geen vrijblijvende deelname. Ze zijn mee verantwoordelijk voor de goede afloop en dus voor alle fasen van een project. Het volstaat bijvoorbeeld niet om een buurtkrant te schrijven, ze moet ook nog verspreid worden. De deelnemers staan voor alle onderdelen zelf in. Uiteindelijk is het doel een artistiek eindproduct. Het proces is belangrijk, de makers zijn belangrijk, maar het eindproduct moet er staan. De muziek, de tentoonstelling en de theatervoorstelling moeten goed zijn.

Bij De Vieze Gasten is ervan overtuigd dat haar realisaties een artistieke waarde hebben. Door de werking wordt het maatschappelijke draagvlak voor kunst verbreed. De participanten komen versterkt uit het proces. De projecten zijn een hefboom om het buurtweefsel te herstellen, om meer fierheid over de wijk te creëren. Bij de Vieze Gasten waren er in 2010 bijna 140 publieksmanifestaties in eigen zaal voor ongeveer 13.000 toeschouwers. Er waren zestig reisvoorstellingen van Mong Rosseel voor 8000 toeschouwers. De vzw heeft een jaaromzet van ongeveer 825.000 euro, waarvan ongeveer 455.000 euro subsidies van de Vlaamse Gemeenschap en 100.000 euro subsidie van de stad Gent. Ongeveer 65 procent van de middelen gaat naar lonen, de sector is immers zeer arbeidsintensief. De vzw stelt gemiddeld 10,3 vte's tewerk. Daarnaast werkt de vzw met heel veel vrijwilligers. 2011 is voor de vzw een feestjaar. De sociaal-artistieke praktijk bestaat tien jaar en Vuile Mong en zijn Vieze Gasten bestaan veertig jaar.

6. Uiteenzetting door mevrouw Carolien Patyn, Vlaams Netwerk van Verenigingen waar Armen het woord nemen

Mevrouw *Carolien Patyn* benadrukt dat het Vlaams netwerk een dimensie van het sociaal-artistiek veld onder de aandacht wil brengen waar momenteel minder aandacht voor is, namelijk de inschakeling van de sociaal-artistieke methodiek voor armoedebestrijding en emancipatorisch werken. Heel wat van dergelijke projecten vallen niet onder het Kunsten-decreet.

Heel wat sociaal-artistieke projecten zijn gestart met gemeenschapsvorming en armoedebestrijding als belangrijkste doelen, maar geëvolueerd tot projecten onder het Kunsten-decreet, waarbij vooral producties gemaakt worden door en voor kwetsbare doelgroepen. Andere projecten zijn trouw gebleven aan de uitgangspunten en beschouwen de sociale dimensie van 'empowerment', maatschappelijke dialoog en participatie als evenwaardig aan het artistiek resultaat. Het artistieke is dan zowel een doel als een middel. Momenteel zijn er een tiental verenigingen waar armen het woord nemen die heel actief werken aan cultuurparticipatie. Daarnaast zijn er heel veel instellingen, jeugdhuizen en andere die de sociaal-artistieke methodiek toepassen.

Het Vlaams netwerk beschouwt de sociaal-artistieke methode als een geschikte manier om de doelstellingen te halen en vindt dat zijn projecten wel degelijk voldoen aan de criteria van het sociaal-artistieke werk. De interpretatie van de criteria is nu te sterk geconcentreerd op het artistieke eindresultaat. Daarom vraagt het netwerk meer aandacht voor

projecten waar het maatschappelijke engagement centraal staat. Ik laat nu graag iemand aan het woord om over zijn persoonlijke ervaringen te getuigen.

7. Anonieme getuigenis van 'Paul' over zijn persoonlijke ervaringen als deelnemer aan het sociaal-artistiek project Kunstproeven van vzw Ons Gedacht te Lier, en toelichting door de heer Jenne Meyvis, medewerker van de vzw

De heer *Paul* is manisch depressief sinds zijn vijftiende en daardoor tal van keren opgenomen in ziekenhuizen en psychiatrische instellingen. Sommige van die opnames zijn traumatiserende ervaringen. Ondanks zijn psychische problemen heeft hij zijn studies filosofie en communicatiewetenschappen met succes beëindigd. Na tal van omzwervingen komt hij in een psychiatrische instelling in Duffel terecht. Daar mag hij deelnemen aan het armoedebestrijdingsproject Ons Gedacht. Hij wordt aanvaard en voelt zich er goed.

In 2006 startte de vzw Ons Gedacht een kunstenproject. Eerst bezoeken de leden vooral tentoonstellingen, ze becommentariëren de schilderijen. Later begint de heer Paul zelf gedichten te schrijven, waarvan er eentje in het groot op een muur wordt geschreven, belicht door een 'blacklight' en omringd door planeten. Dat geeft een boost aan zijn zelfwaarde. Vanuit het kunstenproject groeit de schrijfzolder, eerst een veredelde les Nederlands en schrijven, later een klas gedichtenschrijven. De deelnemers zijn heel opbouwend kritisch voor elkaar. In 2009 zijn de gedichten gebundeld in een boek, waar veel vraag naar is.

Nu is Ons Gedacht begonnen met theater. Zo kunnen deelnemers elkaar beter leren kennen en hun verhaal doen. De heer Paul heeft twintig jaar in de anarchistische beweging gezeten, maar heeft dat achter zich gelaten omdat hij geleerd heeft dat samen positief aan iets werken emancipatorisch en sociaal bevrijdend kan zijn. Dankzij de werking van Ons Gedacht heeft de spreker de psychiatrie verlaten en woont hij, na tien jaar psychiatrische opname, al acht weken beschut.

De heer *Jenne Meyvis*, vzw Ons Gedacht Lier, deelt mee dat het project kunstproeven op drie pijlers stoelt, vooreerst mensen sterker maken en zowel actief als passief laten proeven van kunst in al haar vormen. Daarnaast is het ook haar plicht om de gebreken van de structuren van het culturele veld aan te kaarten en te proberen veranderen. Het project kunstproeven is ontstaan uit een vereniging waar armen het woord nemen. De samenwerking is essentieel voor het artistiek project. Niet alleen fungeert deze vereniging als een wervingspoule of vindplaats voor deelnemers, het geeft toekomstige deelnemers ook de kans om op hun eigen tempo te rijpen en aansluiting te vinden bij het project. Langs de andere kant blijft de vereniging een terugvalbasis voor deelnemers. Zo kunnen mensen er steeds met hun verhalen terecht en ontstaat er een wisselwerking tussen Kunstproeven en de vereniging.

Zowel de vereniging als Kunstproeven werken op maat en op ritme van de mensen, de activiteiten en workshops worden eerder aangepast aan de deelnemers dan de deelnemers aan de workshop. Toch daagt Kunstproeven mensen uit om de grenzen van hun mogelijkheden te verkennen, maar zonder dat die uitdagingen bedreigend zijn.

Het spanningsveld tussen proces en product speelt uiteraard ook in deze projecten. Bij veel projecten heeft de heer Meyvis het gevoel dat het sociale het artistieke niet in de weg mag staan. Bij Kunstproeven mag het artistieke zeker niet in de weg van het sociale staan. Het project gaat op zoek naar een kunstvorm die de deelnemers ligt, en selecteert nooit mensen op basis van het gewenste artistieke eindresultaat. Ook al is het artistieke op maat van de mensen, het moet degelijk zijn. De deelnemers worden als kunstenaar beschouwd, maar niemand wordt geweigerd omdat zijn mogelijkheden nog niet duidelijk zijn. Die visie grijpt terug naar de oorsprong van de sociaal-artistieke projecten, waar kunst het middel én het doel was en niet het doel op zich.

8. Vragen van de commissieleden en antwoord van de sprekers

De heer *Bart Caron* vraagt zich af hoe het nu verder moet, gezien de beperkte middelen. Het lid weet ook niet of er, gezien de regionale basis van de organisaties, nog plaats is voor meer dan twaalf organisaties met een nog meer diverse werking. Als dat wel zo is, is er dan geen ander kader nodig dan het Kunstendecreet?

Mevrouw *An De bisschop* kent het ideale antwoord niet. Het Kunstendecreet is een goed kader maar kan de hele praktijk niet vatten, het Participatiedecreet biedt een goede aanvulling. Als een bepaald project uitblinkt in participatie valt het onder het laatste, als het excelleert in het artistieke onder het andere. Het aantal sociaal-artistieke projecten zou nog kunnen stijgen tot vijf percent van het totale aantal projecten onder het Kunsten-decreet, maar de groei is niet eindeloos. Samenwerking met domeinen als Welzijn, Justitie en Integratie is er al, maar moet toenemen alsook de subsidiemogelijkheden vanuit die domeinen. De huidige versmalling is het gevolg van het feit dat er maar één structurele financieringsbron is. Het Kunstendecreet moet niet alle ladingen dekken, maar kan nog iets breder. Tegelijk moeten ook andere beleidsdomeinen er aandacht voor hebben.

Mevrouw *Jana Kerremans* vindt niet noodzakelijk dat er meer organisaties gesubsidieerd moeten worden. Het is belangrijker om kleinere groepen te steunen. Ook de kunstenhuizen kunnen daartoe bijdragen, door met hen samen te werken en bijvoorbeeld infrastructuur ter beschikking te stellen. Natuurlijk is streven naar groei eigen aan elke organisatie, maar de sectorgroei en de middelengroei moeten in evenwicht blijven. De instroom kan nog wat groeien maar de organisaties mogen niet verworden tot mastodonten die niet langer op maat van de mensen werken.

Mevrouw *An De bisschop* wijst er ook op dat de retoriek van het Kunstendecreet beheerst wordt door termen zoals maatschappelijke inbedding en engagement. Domeinen waarin het sociaal-artistieke zeer goed is. Het is niet zeker dat de artistieke sector dat volledig gerealiseerd krijgt. In die zin is er dus wel degelijk ruimte voor groei van de sociaal-artistieke sector.

Mevrouw *Yamila Idrissi* vindt dat het sociaal-artistiek werk onder het Kunstendecreet moet blijven ressorteren om redenen van kruisbestuiving. Door de samenwerking slagen de sociaal-artistieke projecten erin te groeien, een nieuw publiek te bereiken. Het ontstaansproces is moeilijk in verslagen te vatten maar is wezenlijk. Soms is het ook zo dat een kunstenaar door zijn werk zijn land moet ontvluchten. Als die mensen hier niet de juiste weg vinden, gaat hun talent verloren. Kortom, het lid gelooft heel sterk in de sociaal-artistieke projecten.

De heer *Johan Verstreken* is gecharmeerd door het enthousiasme van de sprekers. Het parlement moet met goede decreten initiatieven blijven ondersteunen die sociaal isolement doorbreken en participatie stimuleren. Het lid vraagt of er een aparte regeling nodig is voor het sociaal-artistieke werk, want nu is de subsidiëring verspreid over het Kunsten-decreet, het Participatiedecreet en het decreet Lokaal Cultuurbeleid. Welke tips hebben de sprekers voor de politici?

De heer *Lieven Dehandschutter* wijst op de verscheidenheid van de sector. Hij vraagt of de initiatieven op den duur niet met een vaste groep deelnemers werken waardoor nieuwe geïnteresseerden geen kansen meer krijgen. Zijn er deelnemers die doorgroeien en het sociaal-artistiek werk niet langer nodig hebben om hun kunst te bedrijven? Wat is het natraject van de deelnemers?

De vernieuwende en verfrissende aanpak en het enthousiasme van de medewerkers bewijzen dat het sociaal-artistiek werk geen oubollige en paternalistische aanpak heeft. Het lid is voorstander van het behoud in het Kunstendecreet, maar er zijn duidelijk bedenkin-

gen over de beperking tot twaalf gesubsidieerde initiatieven en over het evenwicht tussen sociaal en artistiek. Wat zijn de wensen of de verwachtingen van de organisaties in dat verband?

De heer *Bart Caron* meent dat het sociaal-artistiek werk een belangrijke bijdrage levert aan de verbreding van het kunstbegrip. Het is een verrijking voor de traditionele en de hedendaagse kunsten want stelt die constant in vraag. Sociaal-artistieke projecten groeien vanuit deelnemers die niet met kunst vertrouwd zijn. Zij brengen een unieke artistieke taalrijkdom bij. Op die manier worden de bestaande canons en codes in vraag gesteld. Klopt die indruk?

Mevrouw *An De bisschop* is het daar helemaal mee eens.

De heer *Philippe De Coene*, voorzitter, pleit voor helder en eenvoudig taalgebruik. Dat geldt trouwens ook voor politici die afmoeten van het ‘Wetstrategieën’. De sector van de kunsten, maar ook de sociale sector, hebben een eigen jargon ontwikkeld, waardoor de theoretische exposés moeilijk te volgen zijn, zelfs voor mensen die enigszins vertrouwd zijn met de materie.

De voorzitter verdedigt de aanwezigheid van het sociaal-artistieke binnen het Kunsten-decreet. Om te beginnen doet de sector, als hij de ambitie heeft om een groter aandeel dan de huidige drie percent van het kunstenbeleid uit te maken, er goed aan zich niet te versnipperen over verschillende decreten en subsidiekanalen. Bovendien draagt dit bij tot het bewustzijn dat de kunsten voor een zo groot mogelijk publiek moeten werken en niet voor enkelingen, ook al vormen ze zelf een kleine, gespecialiseerde groep die bezig is met hooggestemde dingen.

De huidige twaalf, structureel erkende werkingen mogen niet vergeten waar ze vandaan komen. De voorzitter vermoedt dat hun dossier van toen, vandaag wellicht ook uit de boot zou vallen. De beoordelingscommissie mag niet vergeten waar het eigenlijk om te doen is. Mocht dit toch gebeuren, moet het beleid daarvan op de hoogte gesteld worden. Men moet immers te allen prijze vermijden dat wordt neergekeken op initiatieven omdat ze te sociaal en te weinig artistiek zijn.

Op vraag van de voorzitter legt de heer *Jenne Meyvis* uit dat het Lierse project alleen middelen ontvangt op grond van het Participatiedecreet, maar die volstaan zelfs niet om een vte te betalen.

De heer *Philippe De Coene*, voorzitter, denkt hardop aan een herschikking en een uitbreiding van de middelen.

Mevrouw *Dinora De Waele*, docente Sociale Hogeschool Geel, vestigt de aandacht op de ontwikkelingen rond sociaal-artistiek werk in de Vlaamse hogescholen. Zij wijst op het extra jaar in Kortrijk, de kunst- en cultuurbemiddeling in Antwerpen en de specialisatiemodule in Geel. Deze opleidingen komen er op vraag van de studenten, die de sociale werkers van de toekomst zijn. De Geelse studenten lopen al zes tot zeven jaar stage in het Lierse project. De spreekster pleit voor meer middelen, om de sector, waarin sterk geloofd wordt, te laten groeien.

De heer *Philippe De Coene*, voorzitter, wijst op de concentratie van de erkende initiatieven op een beperkt aantal plaatsen. Limburg en Vlaams-Brabant ontbreken volledig, maar ook bijvoorbeeld Oostende. Wat is hiervan de oorzaak?

Mevrouw *Dinora De Waele* antwoordt dat in de Kempen een netwerk bestaat met een twintigtal leden, die ofwel de praktijk uitoefenen in een gangbare organisatie, ofwel in een specifieke sociaal-artistiek project.

Mevrouw *Jana Kerremans* vult aan dat twee jaar geleden de structurele werking in Leuven om persoonlijke redenen is stopgezet, maar er zijn wel nieuwe plannen bij twee organisaties. Limburg ontbreekt toevallig in de structurele werking, maar er lopen wel projecten, die ook door de provincie ondersteund worden. Yawar wordt voor zijn straattheater met Turkse jongeren gesteund binnen het jeugdwerk maar zette zelf nooit stappen naar het Kunstendecreet.

De heer *Philippe De Coene* merkt op dat een verdere vermenigvuldiging pas echt voor problemen zal zorgen met de middelen uit het Kunstendecreet.

Mevrouw *Jana Kerremans* onderstreept dat ENTER wel degelijk ook de kleinere en niet-erkende projecten betreft, zoals Artisit uit Genk, dat werkt met psychotische mensen.

De heer *Hans Dewitte* antwoordt dat nomadisch niet betekent dat men lukraak rondtrekt. Er gaat altijd prospectie vooraf aan de samenwerking. In Oostende passeert kleinVerhaal bijna elk jaar. Maar aan de beslissing gaat dus altijd uitgebreid onderzoek naar de toekomstkansen vooraf. In Waregem heeft een sociaal-artistiek project geleid tot de aanstelling van een buurtwerker, maar de spreker geeft toe dat niet alle verhalen succesvol zijn. Dat risico bestaat altijd op de plaatsen waar kleinVerhaal komt. Sociaal-artistiek werk is immers niet nodig op de plekken waar netwerken vanzelf ontstaan.

De spreker onderstreept dat over de indeling bij het Kunstendecreet al uitvoerig gediscussieerd is in de sector en dat de uitkomst daarvan bevestigend was. Tegelijk moeten projecten die het gemeenschapsvormende als einddoel zien, misschien een plek vinden bij Welzijn. De spreker argumenteert dat het gemakkelijker zou zijn om bruggen te bouwen op het terrein, als het beleid zelf minder schotten tussen domeinen zou optrekken. Op dit moment zorgt de hogere overheid zelf voor onduidelijkheid op dit vlak.

Mevrouw *An De bisschop* geeft het voorbeeld van een organisatie die door de beoordelingscommissie werd afgewezen, omdat ze bezig was met sociale economie. Dat klopte, maar ze was daarnaast ook bezig met kunst. Sectoroverschrijding heeft zijn weg gevonden in het overheidsdiscours maar nog onvoldoende in haar praktijk.

De heer *Jenne Meyvis* erkent dat bij zijn organisatie de klemtoon sterk op het sociale ligt, maar hij wil daarom nog niet naar Welzijn worden doorgeschoven. Dat het project onder het Kunstendecreet valt, versterkt de deelnemers in hun geloof dat ze kunnen groeien naar iets dat hen overstijgt.

Mevrouw *Els Rochette* antwoordt dat Globe Aroma uit het welzijnswerk is ontstaan en het jargon van de kunsten heeft moeten aanleren. Zij pleit ervoor beginnende organisaties wat meer respijt te geven ofwel meer ondersteuning, omdat ze zelf na anderhalf jaar nog onvoldoende middelen en knowhow hebben om de kwalitatieve resultaten voor te leggen die binnen de kunsten worden geëist, hoewel ze toch veel in hun mars hebben. Juist in het sociaal-artistieke is denken op lange termijn heel belangrijk. Daar rekening mee houden, zou de instroom kunnen vergroten.

Mevrouw *Jana Kerremans* wijst erop dat er binnen de structurele subsidiëring opnieuw kan gewerkt worden met enveloppes voor twee jaar, naast die van vier jaar, wat volgens haar meer doorgroei genereert. Zij onderstreept dat het structurele verhaal niet anders is dan dat van de anderen. Ook de structureel gesubsidieerden zijn klein begonnen en weten goed voor wie ze werken. Zij hebben weliswaar het woordgebruik van het artistieke kader overgenomen om zich te legitimeren, maar dit heeft de emancipatie niet ondergesneeuwd. Demos erkent zeker ook de intrinsieke waarde van de kleinere projecten.

De heer *Philippe De Coene* vindt het grondig fout als de administratie stilistische vormvereisten zou opleggen. Dat is wel degelijk het geval bij de werkingsverslagen, bevestigt mevrouw *An De bisschop*.

Mevrouw *Els Rochette* onderstreept het goede werk van Demos. Het biedt een breder kader aan de praktijkmensen die steeds met hun neus op de feiten zitten. Zij begrijpt niet dat Demos nog altijd met eigen middelen moet werken.

De heer *Hans Dewitte* wijst erop dat de sector niet alleen bestaat voor de doelgroepen maar voor de hele maatschappij, die er door haar dynamiek helaas voor zorgt dat sommigen in de rand terechtkomen. De mix van beide is bijna overal een voorwaarde aan het worden.

De heer *Bart Caron* zou niet graag hebben dat de herschikking binnen de culturele enveloppe, waarop de voorzitter doelde, tot gevolg heeft dat de ene hongerige de andere spijs. Hij blijft erbij dat de werksoort ook ondersteuning verdient in andere decreten zoals die over participatie en lokaal cultuurbeleid, net zoals kunst- en cultuureducatie in verschillende velden een plek hebben.

De heer *Philippe De Coene* dankt de sprekers voor hun boeiende uiteenzettingen en voor het enthousiasme waarmee zij hun taak uitoefenen.

Philippe DE COENE,
voorzitter

Bart CARON,
verslaggever